

Да помним за да не се повтори

Уважаеми официални гости,
Уважаеми дами и господа,
брата и сестри,

Има много важна причина ние с вас тази сутрин да бъдем заедно. Може би повече от всякога днес светът има нужда да си напомним за събитията, довели до случването на Холокост. Ние трябва да си напомним и да почитаме паметта на невинните жертви – шест милиона евреи, които бяха брутално убити от нацистите по времето на Втората световна война. Това масово убийство се случи на цивилизовано място с интензивност, жестокост и в такъв мащаб, в какъвто не се е случвало никога преди в историята на света. И е много, много важно да пазим жива паметта за това, което се е случило.

Поколението, които бяха очевидци на тези събития, преминават. Можем да кажем, че групата на хората, които са били живи по времето на Холокост и са видели с очите си трагедията на народа на Израел, е всъщност една много малка група от хора на фона на цялото население на планетата днес. Огромната част от хората на земята днес не са били родени в тези тъмни времена и затова да се говори и да се образуват тези следващи поколения се превръща в нещо много, много важно.

Малко по-малко хората, които могат да разкажат по лични спомени за Холокост, стигат до края на дните си и няма да бъде далеч деня, когато те вече няма да са между нас, за да могат да разкажат за това, което са видели с очите си. Следователно трябва да се появят хора, които ще продължават да говорят и да разказват от тяхно име, като поддържат жива паметта на поколенията, като информират и доказват с наличните исторически документи истинността на Холокоста.

Като християни ние сме дълбоко убедени, че защитаването на еврейския народ, който даде на света Писанията на Божието Слово, трябва да бъде част от работата и на Църквата на Исус Христос. Затова днес хиляди църкви от цяла Европа отбелязват този ден. До снощи за отбелязване на годишнината от Холокост се бяха регистрирали 412 протестантски църкви от цяла България. И точно в този момент 412 евангелски църкви провеждат специална възпоменателна служба. Обърнато в цифри това означава, че около 60 хиляди души, пръснати из стотици градове и села на България, слушат за случилото се с еврейския народ по времето на Холокоста. Дами и господа, това е нещо, което аз не знам да е било правено до сега и то ще има своя ефект и влияние. Защото най-ефективният начин да се противодейства на нарастващия антисемитизъм в нашата страна е да има образовани, знаещи и имащи позиция хора.

Днес в света, обаче, има сили, които много биха се радвали хората да забравят и дори,

още по-добре, никога да не чуят фактите за Холокост. Това наистина би съвпаднало с техните цели. Има хора, които искат историята да бъде пренаписана, фактите да бъдат изопачени и Холокост да бъде отречен и обявен за измислица. Те разчитат на това, че младите хора, новите поколения, не познават добре историята, но най-вече те разчитат на апатията на тези, които знаят историята. Някой беше казал: “Всичко, което е нужно, за да успее злото, е добрите хора да не направят нищо!”.

Именно заради тези сили на злото, ние трябва винаги да говорим, да предупреждаваме и напомним, че историята може да бъде забравена и нейните грешки – повторени. Цялата Западна цивилизация, нейната моралност и почтенност, зависят в не малка степен от това какво ще бъде отношението на хората към Холокост.

Антисемитизмът е болест на нациите. Появата на антисемитизъм в едно общество е сигурен белег, че това общество е болно, подобно на човек, който има температура. Антисемитизмът е като термометър за нациите, който показва, че е бил минат прага на 37-те градуса. И ако това е вярно, статистиките показват, че температурите са много високи и, че нациите в Европа са болни. И дори и в нашата страна температурата е критично висока. И има прояви на антисемитизъм между нас.

След освобождаването на “Аушвиц” и разкритията за геноцида над еврейския народ, извършен от Третия Райх, в цяла Европа има добра воля случилото се никога да не бъде забравено. Светът изпада в шок и е потресен от направените разкрития, които следват освобождаването на лагерите на смъртта. В резултат от ужаса, който виждат, осем европейски държави въвеждат в своето законодателство закони, според които “отричането на Холокост на територията на тези държави е престъпление и подлежи на съдебно преследване”.

Наскоро Германия съобщи, че ще работи в посока отричането на Холокост да се счита за престъпление на територията на целия Европейски Съюз. Снимките, документалните филми и откритите документи за лагерите на смъртта действат като електрошок на целия свят, изпращайки вълни на ужас и срам, които карат населението на след-военна Европа да осъзнае, че е станала дом и сцена на най-големия кошмар, който някога светът е виждал. Хората от старите поколения в Западна Европа разказват, че разкритията от лагерите на смъртта оставят траен отпечатък върху живота на целия континент.

Двадесет години след освобождаването на “Аушвиц” цялата истина за случилото се там е извадена на бял свят от съда във Франкфурт на Майн. На 19 август 1965г. председателят на съда г-н Ханс Хофмайер обявява присъдата. Ето част от думите му по време на неговата заключителна реч: “Съдебното разследване отне около двадесет месеца и съдебното дело трая още

двадесет месеца. Сесиите на съда върнаха пред нас отново събитията и съживиха спомена за Холокост. Ужасите с името “Аушвиц” завинаги ще останат в паметта ни! Някои от нас за дълго време няма да бъдат в състояние да погледнат в радостните и доверчиви очи на децата, без в паметта им да оживеят кухите, питащи, пълни с огромно изумление очи на ужасените деца от “Аушвиц”, направили там своите последните малки стъпки преди да умрат...”. След Холокост в продължение на десетилетия света изпитва истински срам и състрадание към евреите, но, лека полека, споменът започва да избледнява и нещата се връщат обратно към техните нормални и реални граници. И, за най-голяма изненада, тези граници се оказват същият стар антисемитизъм, в който Европа е била свикнала да живее за толкова много векове. И днес сме свидетели на това как антисемитизмът отново започва да набира сила. Това поставя въпроса за уникалността на омразата към евреите. Омразата към евреите е най-дълбоката и трайна омраза в историята на човечеството. Омразата към други групи от хора винаги е съществувала, но никой друга омраза не е била така повсеместна, така дълбока и така постоянна, както антисемитизма.

Ето защо е нужно да бъде отбелязван този ден, отново и отново, и отново, понеже тишината и мълчанието на добрите хора е нещо много опасно. Нашето мълчание създава пространство и условия не само идеите на антисемитизма отново да бъдат посадени в хората, но в действителност антисемитизмът да има растеж и напредък.

Холокост поставя няколко важни въпроса, на които човечеството продължава да търси отговор. Въпроси като: защо евреите? Как изобщо бе възможно да се случи Холокост? Какво трябва да направим, за да не се случи това никога пак? Ние можем да направим повече от това да задаваме въпроси, но е много полезно в ден като този ние да зададем тези въпроси и да потърсим отговор.

Антисемитизмът е явление, което не е пощадило нито една епоха, култура или народ. Евреите са били преследвани, където и да отидат. Историята на народите свидетелства за дълбочината на корените, които антисемитизмът може да пусне в човешкото сърце. В повечето общества, където са живеели, евреите са били обект на побой, мъчения и избиване просто, защото са евреи. Антисемитските страсти са се разпалвали толкова силно, че идеята за едно тотално, действително изстребление на еврейския народ е подхвърляна през вековете отново и отново. Всъщност, “окончателното решение” на еврейския въпрос не е идея на Хитлер – той просто е човекът, който решава да я осъществи.

Още в книгата на Псалмите се говори за съществуването на омраза срещу евреите. В Псалм 83:5 се говори за враговете на евреите и това, което те си казват един на друг: “Елате и нека да ги изстребим, та да не

бъдат народ, та името Израел вече да не се помни!". Библията говори за два опита за геноцид над народа на Израел в древността: първият в Египет, от Фараона и вторият във Вавилон, инициран от един нечестив човек на име Аман.

Постоянството и дълбочината на омразата срещу евреите е феноменална. Почти всяка по-голяма страна или империя, в която е имало еврейско население в един или друг период от време е започвала да смята евреите за свой най-голям враг.

Как може да си обясним мащаба, силата и повсеместността на антисемитизма? Каква е действителната причина за омраза към група хора, които никога не са били нещо повече от незначително малцинство? Защо точно евреите? На този въпрос са били предлагани различни отговори. Най-често те се свеждат до икономически фактори и причини. Това обяснение е известно като "икономически антисемитизъм". Евреите са мразени, защото са били по-богати или защото са били помни. Други пък казват, че това е принципната нужда от това някой винаги да бъде "изкупителната жертва" за проблемите, които светът има.

Но тези отговори не обясняват същността на антисемитизма, те само посочват кои фактори стават повод или причина антисемитизмът да изригне. Би трябвало да има едно общо обяснение за причината за омразата към евреите. Да отречеш, че има някаква основна причина за антисемитизма и да посочваш различни исторически предпоставки на епохата и момента, противоречи както на логиката, така и на историческия анализ. Антисемитизмът съществува прекалено дълго и е успявал да набере огромна сила в толкова много коренно различни култури, че не може да се обясни със специфичността на епохата, местните предпоставки или стечението на обстоятелствата. Специфичните фактори на времето и на обществото ни дават представа за начина, по който антисемитизмът се надига или е бил провокиран в конкретния момент, но те не обясняват защо антисемитизмът съществува изобщо. Фактът, че, където и да отидат, евреите пораждат напрежение, изисква търсенето на логичен и прост отговор.

Древните египтяни, гърци и римляни са мразели евреите, така, както са го правели средновековните християни, нацистите, комунистите и мюсюлманите днес. Но надали сте чували много евреи да се питат: "Защо точно ние?". Причината е, че те винаги са знаели защо. През цялата си история евреите са разглеждали антисемитизма като част от тяхната еврейска мисия. И обратно на модерното разбиране за антисемитизма, вековното еврейско тълкуване на причината за антисемитизма е Богът на Израел с Неговите закони. Евреите винаги са били мразени заради техния Бог и законите Му, които те приеха и чието спазване ги направи да бъдат еврейски народ, различен от всички останали народи. Евреите са мразени именно, защото са хората на Книгата, които

са били култивирани от Бога като народ чрез Писанието.

Опитите да се махне еврейството като причина за омразата към евреите и да се обяснява с икономически, социални или политически причини или с прояви на фанатизъм, противоречи на фактите. В книгата Битие 14 глава ние откриваме първото споменаване на думата еврейин. Там се казва: "А един от избавилите се дойде и извести това на еврейна Авраам". Именно Авраам, бащата на вярата, този, който последва живия Бог докрай, е първият човек, когото Библията нарича "еврейин".

Корените на антисемитизма са във факта, че евреите вярват, че има само един истински Бог, Който е дал всеобхващащи човешкия живот принципи и закони, по които трябва да се живее. Мисията на народа на Израел е била не само да вярват в единствения жив Бог, но и да запишат и дадат на света Неговия морален Закон. Тази роля на евреите като избран от Бога народ да запише Свящото Писание и да го даде на човечеството е една от главните причини за антисемитизма. И именно този конфликт на моралния Закон на еврейския Бог с неморалния живот на заобикалящите ги народи е в основата на напрежението, което възниква, където и да се появят евреите.

Но в резултат от спазването на Божиите закони, евреите започват да имат по-високи постижения от останалите народи и като стандарт на живот, и като интелект. Исторически се оказва, че евреите са били винаги по-образовани, еврейските семейства са били по-здрави, евреите са си помагали повече един на друг, отколкото околните народи са си помагали един на друг и несравнимо по-малко еврейски мъже са ставали пияници, прелюбодейци или са биели жените си, да не говорим за това да са изоставяли децата си.

Като резултат от следването на Божия Закон, качеството на живот на средно-статистическият еврейин, без значение колко е беден или богат, е било по-високо в сравнение с качеството на живот на не-евреите от същото общество. Това са ценностите и стандартите за живот на евреите, които провокират другите народи, защото тези ценности изобличават като погрешен начина, по който не-евреите са живеели. Когато хората осъзнаят, че коренът на антисемитизма е в Закона, който Бог е дал на евреите, става ясно и защо антисемитизмът се появява навсякъде, където се появят евреи. Това също обяснява и мащаба, повсеместността и силата на антисемитизма.

Но именно благодарение на евреите света научава за това, че Бог е дал универсален морален закон на всички хора и, че един ден Той ще ги държи отговорни за делата им. Искат или не, евреите винаги ще носят вината, за това, че са се опитали да направят този свят по-добър чрез Истината на Словото. Падналият свят, когото евреите срещат с живия Бог и Неговите морални изисквания, не може да им прости това и

затова антисемитизмът се превръща в най-голямата човешка омраза. Но Бог реши така: да се представя на света чрез евреите. Или както някой беше казал: "Богът на евреите е невидим, Единствен, Всемогъщ, Създател и Господар на всички. Единствен, с право да претендира за поклонение. Той също така е Бог на морални правила... От тогава евреите страдат поради своето собствено откритие, но никога не са се отказали от Него, което пък в крайна сметка, прави евреите да са евреи".

Но, въпреки казаното до тук, остава въпроса: Как изобщо е станало възможно Холокост да се случи? През последните два века западната цивилизация бива обхваната от някакъв огромен оптимизъм по отношение на бъдещето. Тя вярва в един голям глобален човешки прогрес, но антисемитизмът и Холокост поставят своя черен печат и голяма въпросителна върху действителното развитие на хората и на човешкото общество. Същите тези хора, които са вярвали в научните и географски открития, в прогреса и изобретенията, които предприемат крачки и пътувания в науката, които наистина променят света, се оказват също така способни да инвестират цялата си енергия в това да открият съвършени технологии за избиване на хора и създават оръжия и методи, които никога преди не са били използвани за избиване на хора. И тези технологични постижения и открития биват използвани срещу евреите, за да бъдат те премахнати хладно и систематично от лицето на земята. Именно тези технологии и открития правят Холокоста възможен – евреите са избивани така, както това не е било правено с нито една друга етническа група хора на планетата.

И, макар да можем да разберем употребата на технологиите за убийство и зверствата, необяснимо остава поведението на хората. Едно от най-жестоките разкрития на Франкфурския процес е това за състоянието на сърцето на хората, участвали в Холокоста. Става дума за поведението на обвинените членове на СС, които са работели в лагера "Аушвиц". Главният обвинител по делото Фриц Бауер разказва, че от самото начало, когато прокурорите започват да разпитват обвиняемите, те не чуват и една дума на съчувствие към оцелелите концлагеристи. Става дума за проява на съчувствие към хора, на които целите им семейства са били избити в газовите камери. По повод на това главният прокурор казва: "Ако бяха показали, че съжаляват за делата си или, че изпитват състрадание към съдбата на жертвите си, Германия и светът би изпитал малко облекчение! Това би прочистило въздуха, бихме си отдъхнали ... Само една дума на съчувствие би означавала много. Но те не произнесоха и една дума на разкаяние!".

През последните няколко века Европа е завладяна от необосновано позитивните идеи за добротата на човешката същност. Вярата в хуманизма процъфтява и наивността на Европа с нейното прекалено

самочувствие заради развита култура, изкуства и образование бива наказана. Еврата в способностите на човека превръща Европа в добра почва за поникването на идеологии като тази на нацизма и така се подготвя основата на престъпленията, извършени от неговите последователи през Втората световна война.

Днес, обаче, гласовете на тези, които казват: "Не е възможно това да се е случило", продължават да са съпроводени от гласовете на тези, които казват, че съжالياват, че не се е било случило докрай или, че биха искали да се случи отново. Историческите сведения, разказите на оцелелите евреи показват, че преди началото на Втората Световна война, въпреки покачващото се напрежение и нарастващата омраза към тях, и в най-смелите си фантазии евреите в Европа не са можели да си представят или да повярват, че Холокост наистина ще се случи.

Това не попречи тъмнината в Европа да продължи да расте и шест милиона души да платят за това с живота си. Цели родове, водещи своето начало още от времето на Авраам, биват изстребени и единици са тези, които успяват да оцелеят и по-късно да отидат в земята, която днес се нарича Израел. Населението на цели градове и селища в Европа, съществували с векове на определени територии, с тяхната култура и история, биват изтрети от лицето на земята така, сякаш никога не са съществували.

Човешкият ум не може да обхване и проумее колко жестоко и зловещо е това зло, щом е било способно да извърши убийството на един милион и половина деца. Ако се опита да си го представи, човек би полудял или би изпаднал в дълбока депресия от това, на което са били способни хората.

Но днес има и една друга реакция: тази хората, които, когато чуят за случилото се, вдигат с безразличие рамене и отминават нататък така, сякаш това не ги касае, сякаш не е тяхна работа. На много от хората в пред-военна Европа не им се е искало да вярват, че това, което Хитлер говори, след това ще започне и да го върши. Те са смятали, че това е само пропаганда, някакви си думи, но именно думите, които не срещнаха твърд отпор, създадоха Третия райх и думите сътвориха ужаса на Холокоста. Думите са важни, защото творят. Лагерите на смъртта бяха построени първо чрез думи и чак няколко години след това се превърнаха в бараки и пещи! Демонизираният образ на евреина е плод на думи, които никой не е оборвал. Тези думи са били говорени в продължения на векове.

Днес хората отново чуват думи на антисемитизъм и думи на омраза срещу евреите, но смятат, че това не е толкова опасно, защото това са само някакви приказки. Светът чува как президентът на Иран използва сходен на нацистите вулгарен език, когато съобщава публично какво смята да направи с евреите и с държавата им, но в голямата си част светът реагира така, сякаш той го няма пред вид. Светът вдига рамене,

сякаш това е нещо нелепо, някакво недоразумение, защото не вярва, че е възможно някой да посмее да го направи. Но светът отново греши: възможно е!

Малко по-малко светът свиква с думите, че "Израел трябва да бъде изличен от картата на света". Наивността и лишеният от основания оптимизъм на цивилизования свят не позволяват на много хора и днес да разберат, че президентът на Иран говори напълно сериозно. И чак, когато нещо шокиращо се случи, хората се сепват и си казват неща като: "Изобщо не вярвах, че е възможно да стане нещо толкова ужасно!". Смятате ли, че това оправдава тези хора? Те са знаели, но не са сторили нищо, за да попречат на злото. Ние хората много странно се заблуждаваме, че, ако искрено си кажем, че не можем да повярваме, че това зло се е случило, това ни оправдава и оневинява.

Така че правилният въпрос днес не е: "Как е било възможно да се случи?", а по-скоро: "Къде са били нормалните хора, които не са попречили то да се случи?". И тук ние като българи имаме достоен пример в онова смело поколение, които отказаха да се поддадат на пропагандата и спасиха живота на всичките около 49 000 български евреи.

Преди време в някои западни медии бяха публикувани открити наскоро снимки на немски войници от времето на Втората световна война, които са се снимали по време на почивката си. На снимките те са усмихнати, радостни, те прекарват времето си добре и се веселят. Кой са тези войници? Какво пък толкова? Оказва се, че тези мъже и жени във военни униформи са служели като пазачи в един от лагерите на смъртта. И от тези снимки ти не знаеш какво би трябвало да мислиш, защото хората на тези снимки изглеждат радостни и щастливи, просто като едни добри хора. И това, от което могат да те побият тръпки, е че същите тези хора, които зад телените огради на лагера са били способни да извършат неща, които не се побират в ума ни, с други човешки същества, изглеждат ужасяващо нормални и приятни хора. Като човека, който ти би могъл да срещнеш днес на улицата.

Това е неразбираемо: как е възможно злото да бъде така добре скрито в дълбините на човешкото същество? Абсолютно невидимо, неподбуждащо каквито и да било подозрения, но въпреки това то е там, тъмно и напълно реално. И когато събитията се развият по определен начин, това зло е готово да излезе и да прояви своята паднала същност. В Библията се казва, че във човека не живее добро, а само желание за добро. Дами и господа, това прави огромна разлика. Желание за добро има, но не винаги има сила то да бъде извършено. Да бъде игнорирано това реално зло и чрез безразличие и апатия да му бъде дадена възможност да се разрасне и умножи, ще бъде равно на това да дадем отново зелена светлина на същите събития от миналото да се случат и днес. Животът на човечеството не трябва да бъде като возенето на човека, качил се на въртележка, който при всяко

едно завъртане, вижда повторението на едни и същи неща.

Шест милиона евреи бяха убити, един и милион и половина от тях бяха деца. Нека никога да не забравяме! Днес има цяло едно младо поколение българи, които не знаят достатъчно за случилото се. Те трябва да бъдат предпазени, те трябва да научат истината и колкото и да им бъде трудно да си представят, че е възможно шест милиона души да бъдат избити, те трябва да научат, че то наистина се е случило. Но това, което е наистина трудно да си представим, е как е възможно някой да отрича, че то се е случило? Убийството на шест милиона души е нещо ужасно, но несравнимо по-ужасно е някой да има наглостта да лъже хората, че това никога не се е било случвало! И аз дори не мога да си представя, че е възможно да има някой, който да иска Холокост да се повтори. Всичко това показва, че ние с вас продължаваме да живеем в един много болен свят, който продължава да има нужда от изцерение и промяна.

Всеки от вас може да вземе това, което чу тази сутрин и да го сподели с други хора. Нека тази сутрин да не остане само едно събитие, но да го приемем като част от задачата, която Бог е възложил на всеки от нас – да говорим и да образоваме.

Ние не можем да мълчим, защото мълчанието не подобава, когато става дума за такова злодеяние. Където и да се намирате, дори между хора, които не са съгласни с вас, осмелете се да говорите, съпротивете се на всяка омраза срещу евреите, защото само така историята няма да се повтори пак. И във свят, в който всичко е битка на интереси и се използват всякакви средства, някой трябва да се осмели да стои зад това, в което вярва.

Ще завърша с думите на Алберт Айнщайн: "Този свят е едно опасно място да се живее, но не поради хората, които вършат зло, а поради тези, които стоят отстранени и им позволяват да го вършат!". Нека тези думи да не могат да бъдат казани никога за който и да е било от хората, които сме тук тази сутрин!

Бог да ви благослови!

Текстът е изказването на пастор Андрей Аврамов на възпоменателната служба по повод Международния ден в памет на жертвите и оцелелите от Холокост, състояла се на 25 януари 2009г. в ХЦ "Победа", София. Част от съдържанието е подготвено по текстове от "История на антисемитизма" на Франсоа дьо Фонтет (София: ИК "Кама" 2002г.), "Еврейската загадъчност" на Ернест ван ден Хааг и "Защо евреите" на Денис Праджър и Джоузеф Телушкин (София: ИК "Витлеем", 2006)